

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ในอดีตที่ผ่านมาเกษตรกรไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงด้วยวิถีการทำเกษตร เช่น ทำสวน ทำไร่ เป็นต้น อาศัยการใช้แรงงานจากสัตว์ ได้แก่ วัว ควาย ในการไถนา ไถสวน ไถไร่ ส่วนแรงงานคนในการทำนาจะพึ่งแรงงานของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยการลงแขกดำนาเกี่ยวข้าว ทำสวน ทำไร่ มัน ไร่ อ้อย นอกจากนี้ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ยในการทำเกษตร และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากต้นไม้ ใบ ดอก มาเป็นยาฆ่าแมลง ทำให้ธรรมชาติเกิดความสมดุลในตัวเอง การดำรงชีวิต ที่ชีวิตปลอดภัยจากสารพิษ ทำให้ร่างกายแข็งแรงมีอายุยืน พอเริ่มเข้าสู่ยุคทุนนิยมเกษตรกร เริ่มเปลี่ยนแนวคิดจากเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งสู่การผลิตเพื่อการขายในตลาดมีการนำเทคโนโลยี เช่น รถไถนาแบบเดินตามรถแทรกเตอร์ นำปุ๋ยเคมีมาใช้เพื่อหวังผลผลิตเพิ่ม ใช้ยาฆ่าแมลงที่เป็นอันตราย ต่อสุขภาพ โดยมุ่งเน้นเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ทำให้มีการกู้เงินนอกระบบมาเป็นทุนหมุนเวียน และมีการขอเครดิตสินค้าโดยเพิ่มดอกเบี้ย แต่ราคาส่งเหล่านี้ล้วนเป็นต้นทุนที่สูง แต่ราคาท้องตลาด ถูกกดโดยพ่อค้าคนกลางทำให้เกษตรกรไทยพบกับการขาดทุนและมีหนี้สินล้นพ้นตัวบวกกับ กระแสทุนนิยมที่กำลังมาแรง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง แต่ผลผลิตต่ำ ราคาท้องตลาดถูกกดโดย พ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรไทยพบกับการขาดทุน มีหนี้สินล้นพ้นตัว (กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2526 : 1)

มีปรากฏการณ์หนี้สินในชนบทพบว่าประชาชนส่วนใหญ่หรือประชาชนประมาณร้อยละ 64 ที่ติดหนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ นาข้าว พืชสวน พืชไร่ เป็นต้น ปรากฏการณ์ปัญหา หนี้สินของเกษตรกรเริ่มเป็นรูปธรรมตั้งแต่สมัย จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นต้นมา จนกระทั่ง ในสมัยของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ดังนั้นจึงได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย กองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และผู้ยากจน ด้านหนี้สินและที่ดิน พ.ศ.2536 ซึ่งถือเป็น มิติใหม่ของการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร (เดชิวรรณ์ วรรณภรณ์. 2551 : 1)

สาระสำคัญของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เป็นองค์กรของรัฐมีสถานภาพ ตามกฎหมายเป็นนิติบุคคล โดยจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ได้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การให้ความช่วยเหลือ เกษตรกรเพื่อพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นอย่างมีเกียรติ ศักดิ์ศรี โดยผ่าน การดำเนินการของกลุ่มหรือองค์กรเกษตรกร ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ.2544 (ฉบับที่ 2) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการปัญหาหนี้สินให้เกษตรกร

ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรเกษตรกร ซึ่งขึ้นทะเบียนกับกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ในการจัดการหนี้ของเกษตรกรดังกล่าวข้างต้น จะดำเนินการโดยมีคณะกรรมการจัดการหนี้ของ เกษตรกรและสำนักงานจัดการหนี้ของเกษตรกร ซึ่งการจัดการในปัญหานี้สินของเกษตรกรนั้น เพื่อให้ภาระหนี้ ซึ่งเป็นปัญหาของเกษตรกรได้บรรเทาลงและเพื่อรักษาปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ที่ดิน หรือเครื่องมือการผลิตให้คงอยู่กับเกษตรกรต่อไป (เฉลิมชาติ รัชชัย. 2554 : 2)

สาระสำคัญของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรดังกล่าวระบุว่า สมาชิกเกษตรกรที่ เกี่ยวข้องในกิจการใดที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนในอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับ อสังหาริมทรัพย์ให้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร โดยสมาชิกเกษตรกรจะได้รับการยกเว้น ค่าธรรมเนียมและภาษีอากร โดยการนี้ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร การดำเนินการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่เกษตรกรที่ประสบปัญหานี้เร่งด่วน (ถูกดำเนินคดี หรือถูกบังคับคดี) ในระยะที่รอการจัดการหนี้ให้แก่เกษตรกรที่ประสบภาวะกรณีหนี้เร่งด่วน (ถูกดำเนินคดีหรือถูกบังคับคดี) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ได้กำหนดมาตรการดำเนินการ ดังนี้ (สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตร สาขาจังหวัดบุรีรัมย์, ออนไลน์. 2552)

1. กรณีถูกดำเนินคดีในศาล ทางสำนักงานสาขาจังหวัดจะเข้าร่วมเจรจาเพื่อขอเลื่อน การพิจารณาคดีไปก่อน หากศาลไม่ยินยอมจะขอเลื่อนคดีเพื่อเจรจาดำเนินการหนี้กับเจ้าหนี้ ของเกษตรกรแล้วขอเลื่อนคดีไปทำสัญญาประนีประนอมในนัดต่อไปที่ศาลนัด
2. กรณีถูกบังคับคดีเพื่อจะขายทรัพย์สินของเกษตรกร จะเข้าดำเนินการขอให้เจ้าหนี้ เกษตรกรระงับการขายไปก่อน เพื่อขอการดำเนินการตามบันทึกข้อตกลงเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ในปัญหานี้สิน
3. กรณีที่เกษตรกรถูกทวงถามเพื่อให้ชำระหนี้ตามสัญญาแห่งหนี้ หากไม่ดำเนินการ เจ้าหนี้จะดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีทางสำนักงานสาขาจังหวัดจะดำเนินการติดต่อขอให้เจ้าหนี้ ชะลอการดำเนินการฟ้องร้องไว้ก่อน

การแก้ไขปัญหาหนี้สินอันเกิดจากการทำเกษตรกรรมและเป็นหนี้ในระบบแต่ก็มีได้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2544 ดังนั้นจึงมีการเคลื่อนไหว อันเกิดการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินของ เกษตรกรต่อไปโดยกลุ่มเกษตรกรในนามของกลุ่มองค์กรที่สมัครเป็นสมาชิกและขึ้นทะเบียนหนี้ ของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ออกมาเคลื่อนไหวกดดันรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ แก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าของเกษตรกรที่โดนฟ้อง โดนยึด หรือโดนขายทอดตลาดการเคลื่อนไหว ของกลุ่มเกษตรกรดังกล่าวได้ใช้ยุทธศาสตร์การชุมนุมประท้วงในกรุงเทพฯเป็นยุทธศาสตร์หลัก จนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ชุมนุมประท้วงเรื่อรังของกลุ่มเกษตรกรกองทุนฟื้นฟู ในการชุมนุม

ประทุ้งแต่ละครั้งจำเป็นจะต้องมีการระดมทรัพยากรและการวางยุทธวิธีการเคลื่อนไหว ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนฟื้นฟูมีบทบาทในการระดมทรัพยากรระหว่างกระบวนการเคลื่อนไหวหรือไม่และมากน้อยเพียงใด

ตำบลวังแซ้มเป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวทองที่เป็นชาติพันธุ์โบราณในเขตจังหวัดจันทบุรี และได้มีการจัดตั้งเป็นตำบลเมื่อประมาณร้อยปีที่ผ่านมา การใช้ชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวบ้านตำบลวังแซ้มมีลักษณะผลิตเพื่อยังชีพบนฐานของการเอาแรงช่วยเหลือกันในระบบเครือญาติและการมีวัดเป็นพื้นที่สาธารณะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน การผลิตเพื่อยังชีพดังกล่าวดำรงอยู่จนกระทั่งเมื่อมีถนนหนทาง และไฟฟ้าก็เริ่มเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายขึ้นกว่าเดิมจนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตไปแล้ว การที่มีถนนหนทาง และมีไฟฟ้าก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจเงินตราขึ้นในตำบล ดังนั้นชุมชนวังแซ้มจึงได้ปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขายเช่น เมื่อไฟฟ้าเข้ามาทำให้มีสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามาด้วย มีสินค้าฟุ่มเฟือยเข้ามาขายในชุมชนโดยมีทั้งการขายสดและผ่อน เช่น ทีวี ตู้เย็น พัดลม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และอื่น ๆ แต่ละครัวเรือนเริ่มมีความต้องการสินค้าประเภทนี้เพิ่มมากขึ้น เพราะจะรู้สึกล่าสมัยหากไม่ได้ใช้สินค้าเหล่านั้น เป็นต้น เมื่อมีความต้องการใช้ในสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ย่อมต้องลงทุนในอาชีพเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งแน่นอนว่าการลงทุนบางครั้งมันก็ไม่ได้ผลกำไร และบางครั้งก็ขาดทุน การที่จะหาเงินมาลงทุนคืนก็ต้องกู้ ต้องหาเงินมากขึ้น ต้องออกหางานทำเพื่อหาเงินมาสำหรับการใช้จ่ายในสินค้าเหล่านั้น ชาวชุมชนวังแซ้มจึงเริ่มออกหางานทำนอกพื้นที่ เริ่มทิ้งถิ่นฐานออกไปหางานทำนอกพื้นที่ ภาวะการณ์ขาดทุนในการผลิตเพื่อขายของชาวบ้านเกษตรกรวังแซ้มได้นำไปสู่ปัญหาหนี้สินของชุมชน จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวบ้านตำบลวังแซ้มส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นหนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนเรื่องหนี้้นอกระบบก็มีบ้างเหมือนกันแต่น้อยมากเมื่อเทียบกับการกู้ยืมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ความพยายามในการแก้ปัญหาหนี้สินในที่สุดได้นำเกษตรกรตำบลวังแซ้มเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงของกลุ่มกองทุนฟื้นฟู ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นชาวบ้านคนหนึ่งในตำบลวังแซ้ม จึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแซ้ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการระดมทรัพยากรในการเคลื่อนไหวผลักดันนโยบายแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในทัศนะของกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการการเคลื่อนไหวผลักดันนโยบายการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ไปสู่การปฏิบัติในทัศนะของกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวผลักดันนโยบายการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ไปสู่การปฏิบัติในทัศนะของกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีจำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. คาดว่าผลการศึกษาในภาคินิพนธ์นี้เป็นแนวทางลดการใช้ความรุนแรงของเกษตรกรที่ชุมนุมประท้วงอย่างยืดเยื้อเรื้อรัง
2. คาดว่าศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหของเกษตรกรหลีกเลี่ยงการชุมนุมประท้วงของเกษตรกรสมาชิกกองทุนฟื้นฟูต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษาจะสำรวจทัศนคติเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ที่เริ่มมีประสบการณ์เข้าร่วมชุมนุมประท้วงมาจนถึงปีพ.ศ. 2555
2. ขอบเขตในด้านประชากรของการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

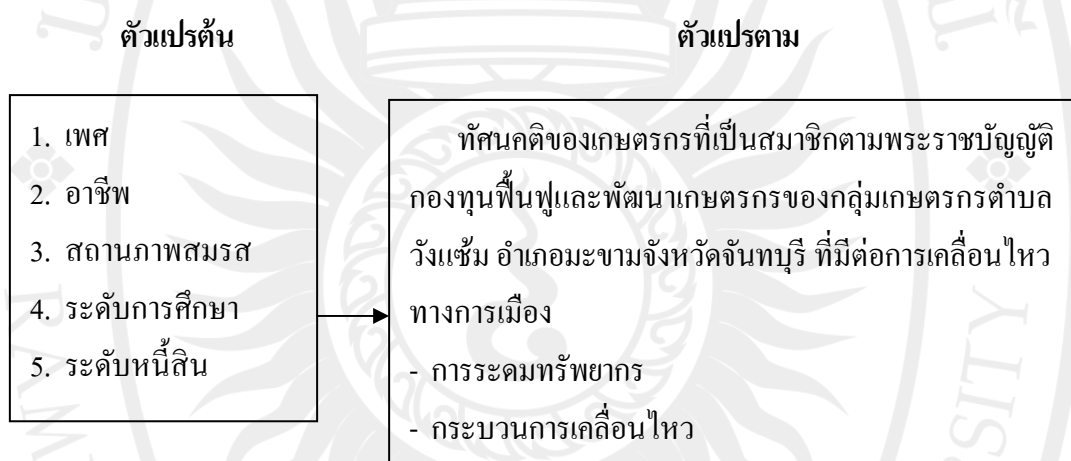
ทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มของพฤติกรรมเกษตรกรตำบลวังแซ้มที่มีต่อกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรให้ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งผลออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

การระดมทรัพยากร หมายถึง การกระทำการร่วมกันที่ต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคล และโครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดการลดต้นทุน และสร้างกิจกรรมในการรวบรวม จัดหาทรัพยากร

ความคิดเห็นหรือความเชื่อของกลุ่มผู้คนที่นำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการเปลี่ยนแปลงมิติ
 บางอย่างของโครงสร้างสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งการกระจายผลประโยชน์ของสังคม
 กระบวนการเคลื่อนไหว หมายถึง พฤติกรรมของผู้คนจำนวนมากรวมหมู่กันกระทำการที่มี
 จุดมุ่งหมาย หรือมีผลเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางสร้างสรรค์
 เกษตรกร หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจองค์ความรู้ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากแนวคิดหลักและงานวิจัยที่สามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัยชั่วคราว(Working Hypothesis) ได้ดังต่อไปนี้

1. ทัศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรในการเคลื่อนไหว กลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามเพศ
2. ทัศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรในการเคลื่อนไหว กลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามอาชีพ
3. ทัศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรในการเคลื่อนไหว กลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามสถานภาพสมรส

4. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรในการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามระดับการศึกษา
5. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรในการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามหนี้สินในระบบ
6. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามเพศ
7. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามอาชีพ
8. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามสถานภาพสมรส
9. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามระดับการศึกษา
10. ทักษะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกิจกรรมพื้นที่ฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามหนี้สินในระบบ